

КОЗЛОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури, адвокат, заступник голови Ради адвокатів Одеської області,
голова Комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій
адвокатської діяльності Ради адвокатів Одеської області*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

З моменту проголошення незалежності України був закладений міцний фундамент розбудови вітчизняної адвокатури як незалежної інституції, оскільки із самого початку були визначені основні питання організації і функціонування адвокатури, які в подальшому були суттєво розвинуті в нині чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Безумовно важливою рисою національного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність є визначення не лише прав та чітке окреслення обов'язків адвокатів, але й закріплення гарантій адвокатської діяльності, оскільки фактичне забезпечення реалізації прав адвоката з надання професійної правничої допомоги досягається, насамперед, створенням необхідних для цього умов, доповнених спеціальними юридичними засобами, особливе місце серед яких займають гарантії діяльності адвокатів.

Наприкінці 2019 – початку 2020 року весь світ опинився у принципово нових умовах існування, стикнувшись із глобальною проблемою пандемії коронавірусу COVID-19, у зв'язку з чим на порядку денному постало питання щодо необхідності вирішення таких проблем, по які раніше не йшлося.

Зокрема, одним з таких аспектів стало запровадження безпрецедентних заходів, які пов'язані із обмеженням реалізації окремих прав громадян, наприклад, свобода вільного пересування. Справа в тому, що вітчизняне законодавство було розроблене до т.зв. «звичайних» умов застосування, а потреба негайного загального обмеження прав громадян (крім умов запровадження надзвичайного стану) або не розглядалася, або відкидалася, як недемократична. Водночас 11 березня 2020 року Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», якою було заборонено, наприклад, відвідування парків, скверів, зон відпочинку, лісопаркових та прибережних зон, крім виходу домашніх тварин однією особою та в разі службової необхідності, відвідування спортивних та дитячих майданчиків тощо. Вказаною Постановою також було запроваджено Порядок проведення обов'язкової госпіталізації осіб, які здійснюють перетин державного кордону, до обсерваторів (ізоляторів).

Безумовно, що запроваджені заходи суттєво вплинули й на діяльність адвокатів з надання професійної правничої допомоги та є певним чином обмеження реалізації гарантій адвокатської діяльності.

Зокрема, пунктом 1 частини 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюється, що, окрім іншого, «забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності».

Насамперед, певне занепокоєння викликає положення частини 1 статті 32 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року, відповідно до якої «Обмеженням підлягають ті види господарської та іншої діяльності, що можуть сприяти поширенню інфекційних хвороб», оскільки тут цілком можливе розширене тлумачення, що дозволяє віднести сюди й діяльність адвокатів, адвокатських об'єднань.

Іншим проблемою реалізації гарантій адвокатської діяльності стали випадки, коли адміністрація місць обсервації відмовлялася пропустити адвокатів до клієнтів, які звернулися за професійною правничою допомогою, перебуваючи в такому закладі. Саме така ситуація, наприклад, мала місце у санаторії «Україна», що у Ворзелі під Києвом. Своє рішення В.Янишевська, член правління ПАТ «Укрпрофоздоровниця», якій і належить санаторій «Україна», обґрунтувала наступним: «Пропускати ми можемо лише швидкі. Адвокат міг пройти лише, якщо погодився б на проходження обсервації впродовж двох тижнів і сплатив за проживання» [1].

За таких умов виникає двояка ситуація: з одного боку такі заходи є певною мірою виправдані, оскільки мають на меті попередження поширенню небезпечної інфекційної хвороби, проте з іншого – діє стаття 59 Конституції України, за якою кожен має право на професійну правничу допомогу.

Погоджуючись із ситуацією, коли адвокату перешкоджають у спілкуванні з клієнтом, хоч це може бути й виправдано високою метою забезпечення запобігання поширенню хвороби, в майбутньому адвокатське співтовариство не застраховане від розширення кола можливих ситуацій унеможливлення доступу до клієнта, наприклад, запровадженням карантинних заходів у місцях тримання засуджених або місцях утримуванні осіб, затриманих у порядку статті 208 КПК України, коли потреба в отриманні професійної правничої допомоги клієнтом є нагальною.

У зв'язку з цим виникає потреба розроблення механізму реалізації гарантій адвокатської діяльності щодо безперешкодного надання правничої допомоги та отримання такої допомоги клієнтом за надзвичайної ситуації, варіанти чого повинні розроблятися за участі представників адвокатського співтовариства та відповідних органів держави. У будь-якому випадку, обмежувальні заходи, які запроваджуються в державі з тих чи інших причин за надзвичайної ситуації, повинні мати набагато більше суспільної користі порівняно з тими негативними наслідками, які вони викликають.

З цього приводу цілком слід підтримати точку зору В.Криворот та А.Мартиненко, що «реакція держави під час надзвичайної ситуації повинна бути заснована на фактичних даних, а не зумовлюватися політичним тиском або потребою щось робити. Має бути чітке наукове і медичне обґрунтування екстрених заходів. Не менш важливою є потреба у використанні саме законодавства для досягнення кінцевої мети. Потрібно довести, що рекомендації, м'які зобов'язання та обмежувальні заходи, не спрацюють і необхідна примусова сила якісного закону» [2].

На наш погляд, погодитися із обмеженнями реалізації гарантій адвокатської діяльності можна лише за умов, коли запровадження таких обмежень є дійсно виправданим, водночас в такому випадку виникає проблема вироблення чітких критеріїв обґрунтування. У цій ситуації доцільно звернутися до т.зв. принципу пропорційності. Як вказує С.П.Погребняк, для правильного застосування принципу пропорційності важливе значення має тест на пропорційність. Він має одну і ту ж основну двоетапну структуру. На першому етапі слід установити, що владними діями виявилось обмежене певне право. На другому етапі влада повинна продемонструвати, що вона переслідувала певну легітимну мету і що обмеження було пропорційне цій меті [3, с. 7].

М.Коет-Емелія та І.Порат зазначили, що тест на пропорційність має включати в себе три критерії: по-перше, засіб, призначений для досягнення мети влади, повинен підходити для досягнення цієї мети (доречність), по-друге, з усіх можливих має бути обрано саме той засіб, який найменшою мірою обмежує право приватної особи (необхідність); по-третє, шкода приватній особі від обмеження її права повинна бути пропорційною користі уряду щодо досягнення поставленої мети (пропорційність у вузькому сенсі) [4, с. 61].

Таким чином, можна зробити висновок, що обмеження реалізації гарантій адвокатської діяльності можуть мати виключно тимчасовий характер та є допустимими лише за умов їх суворої відповідності принципу пропорційності, тобто їх проходження тесту на пропорційність.

Список використаної літератури:

1. Шевченко С. Пристрасті обсервації: що пішло не так у Ворзелі URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30552867.html>
2. Криворот В., Мартиненко А. Втручання в права людини під час пандемії URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/vtruchannya-v-pravalyudini-pid-chas-pandemiyi.html>
3. Погребняк С. П. Тест на пропорційність. *Юрист України*. 2013. № 2. С. 5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2013_2_3.
4. Коэн-Элия М., Порат И. Американский метод взвешивания интересов и немецкий тест на пропорциональность: исторические корни. *Сравните-*

льное конституционное обозрение. М.: Институт права и публичной политики. 2011. № 3 (82). С. 59-81

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, реалізація гарантій адвокатської діяльності, принцип пропорційності.

Ключевые слова: адвокат, адвокатская деятельность, реализация гарантий адвокатской деятельности, принцип пропорциональности.

Key words: lawyer, advocacy, the implementation of guarantees of advocacy, the principle of proportionality.

КАДЕНКО ОКСАНА ОЛЕГІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури, член Ради адвокатів України*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКРЕТАРІАТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Досвід роботи органів державної влади, установ та організацій в Україні свідчить про те, що секретаріати є успішною формою організації їх функціонування. Зокрема, секретаріати є у Конституційному Суді України [1], Кабінеті Міністрів України [2], Вищій раді правосуддя [3], Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [4], кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів [5] тощо.

Розглядаючи Національну асоціацію адвокатів України (далі – НААУ) як єдину професійну організацію, яка об'єднує всіх адвокатів України та представляє адвокатуру у всіх зовнішніх відносинах [6], важко переоцінити роль її секретаріату, який покликаний забезпечити належне функціонування вказаної організації.

Не дивлячись на це, секретаріат Національної асоціації адвокатів України (далі – секретаріат НААУ) самостійним об'єктом наукової уваги до цього часу не був, що визначає потребу наукової розробки питань щодо найменше його правового статусу.

Більшість науковців розглядають поняття правового статусу через призму прав та обов'язків, які визначають юридичний стан суб'єкта суспільних відносин [7, с.400; 8, с. 203]. Слушною є й думка про те, що саме правовий статус відображає головні особливості органу, його місце в системі інших органів, мету, завдання, функції, повноваження, компетенцію, відповідальність [9, с. 118] та є складною комплексною категорією, що охоплює нормативно закріплений обсяг зазначеного [10, с. 33].

Щодо поняття «секретаріат», то ні наукові джерела, ні законодавство України не дають нам чіткого його визначення [10, с. 186].

Термін «секретаріат» (з лат. secretariatum – контора секретаря) визначають як виборний орган або адміністративний відділ в установі,